
Còdexs Mesoamericans

Autor:

Data de publicació: 15-11-2018

Els còdexs maies prehistòrics que es coneixen procedeixen de la península de Yucatán i tenen una temàtica essencialment calendàrica. A la imatge, la làmina 9 del Còdex de Dresden , cultura maia , Període Postclàssic mesoamericà (s. X-XVI).

Els còdexs prehistòrics de Mesoamèrica són un conjunt de documents realitzats per membres dels pobles indígenes de Mesoamèrica abans de la Conquesta espanyola dels seus territoris. Aquests documents constitueixen un testimoni de la manera en què els indígenes mesoamericans concebien el temps i la història. També plasmen alguns dels principals exemples dels sistemes d'escriptura que es van emprar en Mesoamèrica al llarg de mil·lennis.

Després de la Conquesta de Mèxic, els còdexs van ser destruïts en grans quantitats en actes com el Acte de Maní -realitzat el 12 de juliol de 1562 a Maní (Yucatán) -, on Diego de Landa va ordenar la incineració de diversos d'aquests documents, obra de els maies, per considerar-mostra de la idolatria indígena. Altres més es van extraviar o no van sobreviure al pas del temps. En l'actualitat es conserva només un grapat d'ells, tots protegits per museus i biblioteques de Europa , amb excepció del Còdex Colombino , que consta en la Biblioteca Nacional d'Antropologia i Història de Mèxic (BNAH). Aquest petit grup està compost per quatre còdexs Mixteques , 3 còdexs maies i els set còdexs del grup Borgia . A ells se sumen altres que van ser realitzats o conclosos durant la Colònia , encara que la seva temàtica i estil presenten escassa o cap influència europea. Aquests documents són els tres còdexs Mexiques i el Còdex Selden , d'origen mixteco. Un còdex més, el Fragment de Grolier, d'origen maia, és controvertit perquè es discuteix la seva autenticitat.

Per als tlacuilos, en náhuatl: "els que escriuen pintant", era molt important destacar el poder així com també les expressions facials i corporals. Podien plasmar homes o dones, ja que tenien una magnífica habilitat en el dibuix; se'ls s'ensinistrava en la llengua i la cultura náhuatl fins conèixer-la profundament. Sabien de religió, costums, lleis, mesures, pictografia, història, plantes i animals; eren persones d'una extensa cultura, mateixa que transmetien als seus fills.

Els indígenes que havien estudiat al Calmecac [1] al costat dels antics sacerdots eren els únics que podien interpretar el que estava plasmat en els còdexs, ja que ells coneixien bé com es manejaven les seves tradicions, ritus, costums i altres; els que acudien a aquest centre de formació eren els que pertanyien a l'elit indígena.

Els còdexs són llargues tires de pell o paper elaborat a partir de l'escorça de l'arbre anomenat amate o Amatl. Cadascun dels còdexs conté una història diferent.

En l'adolescència, al voltant dels 15 anys les dones es casen i els homes entren a l'Calmecac, el centre d'ensenyaments superiors, i aprenen la vida religiosa, sobretot a demanar penitència. Ocupen càrrecs importants, com a ambaixadors o governants i si treballen dur són nomenats jutges els que tindran el privilegi de posar càstigs als que fallin en els casos d'adulteri.

Hi ha alguns còdexs que estan anotats en la llengua castellana, donant una interpretació que fos comprensible i coherent perquè el Virrey els llegís.

Algunes de les representacions que van fer els tlacuilos en els còdexs van ser les expressions corporals i facials que feien. Per exemple: per saber que algú havia repudi d'alguna cosa se li dibuixava el cap a 180 graus i amb la mà estesa a l'altura de l'esquena i el palmell estès, això significava que rebutjava qualsevol cosa que no li semblés. [3]

D'altra banda estan pintats aquells que exercien el comandament; assenyalaven amb el dit índex als que es refereixen i amb veu ferma els ordenaven el que havien de fer. I en alguns còdexs es pintaven dibuixos obscens, ja sigui amb homes ensenyant les seves parts íntimes i defecant o dones mostrant el seu cos sense penyora alguna. [4]

Índex

1 Suports

2 Format

3 Temàtica

4 Còdexs de l'època de la colònia

4.1 Còdexs Mexiques

4.2 Còdexs Mixteques

4.3 Còdex del grup Borgia

4.4 Llenç de Tlaxcala

4.5 Còdex de Huamantla

4.6 Llenç de Quauhquechollan

5 Llista de còdexs mesoamericans de l'època prehistòrica

5.1 Còdexs Mixteques

5.2 Còdexs maies

5.3 Còdexs Mexiques

5.4 Còdex del grup Borgia

5.5 Còdexs prehistòrics a les Biblioteques conventuals

6

7 Bibliografia

Suports

Els suports emprats per a la realització dels documents són variables. Els mesoamericans van desenvolupar una tècnica per a realitzar una espècie de paper amb la fibra cuïta del jonote o amate. S'han identificat alguns exemplars elaborats amb fibres d'atzavara o maguey i altres més sobre pells d'humans.

Format

Els còdexs mesoamericans eren grans paravents d'amate o pell. A la imatge, una còpia del Còdex Nuttall, exposada al Museu Britànic, permet veure el format dels còdexs precolombins. Còdex Nuttall, procedeix de la Mixteca Alta, Període Posclàssic (s. X-XVI).

Els còdexs prehistòrics es presenten en un format únic. Es tracta de llargues tires de paper amate o de pell que van ser doblegades a manera de paravent. Van haver de tenir cobertes, possiblement de fusta folrada de pell d'animals. La mida de cadascuna de les làmines és variable, el mateix que el nombre de fulls que componia cada paravent. Per exemple, tots els còdexs maies posseeixen un format rectangular, l'amplària és considerablement menor a la longitud

de les pàgines. D'altra banda, els còdexs Mixteques, Mexiques i del grup Borgia tenen dimensions que s'aproximen bastant a un quadrat .

Temàtica

Les temàtiques dels còdexs precolombins mesoamèricanos se centren en dues qüestions. D'una banda, una gran vessant està relacionada amb la astronomia . A aquesta categoria pertanyen tots els còdexs maies i el grup Borgia, tots porten un amén del Còdex Borbònic . Són pròpiament el que els antics nahuas van cridar tonalamatl o llibre dels dies. En ells es descriu les relacions entre els dies del calendari ritual de 260 dies i les deïtats patrones de cadascuna de les trecenas, de cada signe dels dies. A més, en el cas dels còdexs del grup Borgia, sembla molt probable que les làmines d'alguns d'ells siguin descripcions molt minucioses del tipus d'ofrenes que s'havien de presentar a cada dia amb el propòsit de satisfer als déus.

Còdexs de l'època de la colònia

Còdexs Mexiques

Borbònic i el còdex Tonalamatl d'Aubin es troben a la Biblioteca de l'Escorial a Espanya.

Tira del pelegrinatge és un dels grans documents històrics del poble mexica i deu el seu nom al llegendari viatge. Les seves mesures són de 5.44 metres de longitud per 20 centímetres d'ample, en la seva major part és pictogràfic. Actualment es troba al Museu Nacional d'Antropologia de la Ciutat de Mèxic.

Còdexs Mixteques

Hi ha set còdexs i estan pintats sobre pells de mamífers, deuen els seus noms als temes que tractaven ia les persones que els van descobrir. Actualment tots estan fora de Mèxic.

Còdex del grup Borgia

Es consideren els més bells pel que fa a llibres mexicans coneguts. Aquests formen una unitat i no es té una idea precisa de les temàtiques i l'origen del seu descobriment. Tots en l'actualitat estan fora de Mèxic.

Llenç de Tlaxcala

És un dels còdexs més famosos que després de la conquesta va unir els jeroglífics amb lletres de l'alfabet llatí. Va ser elaborat pels tlaxcaltecas i defineix la vida de la conquesta espanyola i les batalles amb els asteques. Parla també de l'aliança amb els espanyols per atacar al poble mexica. Descriu escenes de la catequització, noms i atributs dels pobles.

Còdex de Huamantla

Article principal: [1]

Es desconeix el context específic en el qual va ser realitzada aquesta pintura, però és clar que el seu objectiu és enaltir la història llegendària dels otomíes de Huamantla (avui en l'estat de Tlaxcala) en el context de la nova dominació espanyola. Per això, els seus dos grans temes són el seu origen i els seus mèrits. El que ocupa el major espai, al centre, fet que denota que era el tema planejat inicialment, és el del pelegrinatge que va conduir a l'assentament d'aquest grup otomí a Huamantla. El segon grup pictòric, afegit a dalt per un altre artista, en espai i escala més reduïts, s'ocupa de la participació otomí en la conquesta de Mèxic i de la seva vida sota el domini espanyol.

Llenç de Quauhquechollan

Article principal: Llenç de Quauhquechollan

El Llenç de Quauhquechollan és una pintura náhuatl del segle XVI , en la qual els indígenes quauhquecholtecas van deixar plasmada la seva visió de la conquesta espanyola. En 1520 els habitants de la comunitat náhuatl de Quauhquechollan es van aliar amb Hernán Cortés i van participar després com co-conqueridors en les campanyes militars dels espanyols, a canvi de ser alliberats de l'opressió mexica .

Llista de còdexs mesoamericans de l'època prehistòrica

Còdexs Mixteques

Article principal: Còdex Mixteques

El Còdex Fejérváry-Mayer.

El Còdex Borgia.

El Còdex Nuttall.

Làmines 8 i 9 del Còdex de Dresden.

Còdex Bodley
Còdex Colombino-Becker
Còdex Nuttall
Codex Vindobonensis
Còdex Selden (conclòs després de la Conquesta)

Còdexs maies
Article principal: Còdex maies

Còdex de Dresden
Còdex Tro-Cortesiano o Madrid
Còdex de París
Còdex maia de Mèxic (abans anomenat Còdex Grolier)

Còdexs Mexiques
Article principal: Còdex Mexiques

Còdex Borbònic (conclòs després de la Conquesta)

Còdex Boturini o Tira de la Peregrinació (conclòs després de la Conquesta)
Matrícula dels Tributs (conclòs després de la Conquesta)

Còdex del grup Borgia
Article principal: Còdex del Grup Borgia

Còdex Borgia (el qual la dona nom al grup)
Còdex Cospi
Còdex Fejérváry-Mayer
Còdex Laud
Còdex Vaticanus B

Còdexs prehistòrics a les Biblioteques conventuals

Després de la conquesta, els espanyols van començar a fundar convents que afavorissin l'evangelització dels indígenes de la Nova Espanya, la qual cosa va provocar la creació de biblioteques i la conformació de col·leccions documentals; però, la proliferació de documents amb influències indígenes va impactar en la conformació d'aquestes biblioteques i en la presència dels còdexs que es van conservar presentar un problema per a la seva catalogació .

Les biblioteques conventuals es van conformar segons l'estructura europea però van sofrir la influència de l'organització del coneixement que es tenia en el Mèxic Antic. Les biblioteques prehistòriques estaven construïdes pels governants dels diferents grups que habitaven la regió i es construïen enmig de comunitats guerreres o comercials i el seu propòsit era apilar, protegir, organitzar i preservar els còdexs que posseïen el saber de la comunitat i era aquí on els tlacuilos elaboraven els còdexs. Els que estaven encarregats de tenir cura de la biblioteca eren ancians, sacerdots i mestres dels tlacuilos. Entre els pobles que van posseir una biblioteca es troben: Texcoco , Tenochtitlán , Tula , Tlatelolco i Tlaxcala .

Recordem que el clergat controlava els recintes documentals en la Nova Espanya i portava el registre del poble.

Referències

Volver arriba? Escalante Gonzalbo, Pablo (2000). L'art i la vida quotidiana. Conaculta.

Bibliografia

Martínez Musiño, Celso. Els còdexs prehistòrics i novohispanos en Mesoamèrica com a objectes de l'escriptura. Biblioteques. Anals d'Investigació, no. 11, 2015, pp. 32-49.
<http://revistas.bnjm.cu/index.php/anales/article/download/3384/3140>